

»Testvérek — mondta — ma nálunk is
 ünnepel a nép.
 Csak győzze szem inni
 utcákon munkások tengerét.
 Százezer szív ég és táncol a köveken,
 Mind egy nagy kohó!
 Vörös lángját csak messziről nézi
 és pislog hozzá fasiszta rendőr vagy kopó...«

Hegy alatt este összebújtunk,
 trieszti munkás szava súlyosan hullt...
 Igen, bennünk még erős a mult,
 szemünkre árnyat vet még a hályog
 s mit emeltünk eddig, nem kő az — vályog...

Tőle tanultuk:
 Feszüljön lobban a kar!
 Munkás, ki ily országot épít, önt acéit,
 ismerje jól a célt...!
 Hinni kell, hisz szent az Elv,
 sárból is követ gyúrni —
 ez most a Terv!
 Tőke nem épít hazát,
 csak börtönt nekünk...!

Trieszti munkás, itt a keziünk!
 Harcba Triesztért, Eivért,
 Hazáért, Tervért
 veled megyünk...!

Szlovénia, 1947. május hó.

NÉPI KOLLÉGIUMOK ÉS AZ ÚJ MAGYAR ÉRTELMISSÉG

Irta: Major László

Közvetlen a felszabadulás után, tönkretett ország közepette, a magyar népnek sok, szinte évszázadok óta vajudó kérdés megoldásához kellett sürgősen hozzálátnia. Végre kellett hajtania a földosztást, a munkásság vezetésével és erőfeszítésével üzembe helyezni a gyárakat és bányákat, kulturális vonalon kezdeményezni a nép fiainak a közép- és felsőoktatásban való részvételét.

Az ilyen és ehhez hasonló demokratikus vívmányok sorozatos megvalósítása egyben előfeltételét is jelentette a magyar demokrácia továbbfejlődésének a népi demokrácia vonalán. Kétségtávol a magyar demokrácia komoly eredményeket tud felmutatni, különösen az újjáépítés terén. Azonban ha behatóbb vizsgálat alá vesszük az elért eredményeket, azok nagyon viszonylagosaknak bizonyulnak. Viszonylagosaknak olyan értelemben, hogy sokkal jobbak lehetnének, s így a magyar nép a demokratikus fejlődés útján messze előrébb lenne, ha a magyar értelmiség egésze fenntartás nélkül részt vesz az ország anyagi és szellemi újjáépítésében.

A magyar demokrácia alapja a munkásság, parasztság s az értelmiség összefogása. Ez az összefogás azonban még csak részben valóság, részben még feladat, amelynek megvalósításáért küzdeni kell. A munkásság és a dolgozó parasztság összefogása a megvalósulás felé halad. Azonban az értelmiség viszonya a demokráciához még mindig kérdésesnek mondható; s ez egyben a magyar demokratikus fejlődés viszonylagos eredményességének egyik lényeges oka. A magyar értelmiség elég jelentős rétegei tartózkodóan, bizalmatlanul, sőt sok esetben egyenesen ellenségesen viselkednek az iránt a társadalmi átalakulás iránt, amely ma Magyarországon végbemegy. Így nem véletlen, hogy az elsőrendű feladatok közé kell sorolni azt a követelményt, hogy a nép fiai a jövőben tömegesen részesüljenek közép- és felsőoktatásban.

Nagyon természetes, hogy Magyarországon is, mint minden más országban, az értelmiség fokozatosan fölismeri, hogy a demokrácia emberibb életformát jelent számára, mint az elmúlt rendszerek, valamint arra is, hogy az uralkodó osztályok a múltban az értelmiségnek azt a szerepet szánták, hogy az ő képviselőjük legyen a társadalomban a munkássággal és a parasztsággal szemben. Ez a folyamat azonban lassan halad. A munkásságnak és a parasztságnak erre nincs ideje várni s ezért szükségszerűen kiemelt magából egy számban egyelőre kevés, de hatásában annál jelentékenyebb új értelmiségi csoportot.

I.

A következőkben ennek az új értelmiségnek kialakulásával foglalkozunk. Bár érdemes lenne részletes tanulmány keretében elemezni, miért lett olyan a magyar értelmiség zöme, amilyen, ez azonban messzire vezetne s ezúttal csak annyiban érintjük, amennyire ismertetésünk jobb megértéséhez szükséges.

Köztudomású, hogy Magyarországon az elmúlt 25 év alatt, de azelőtt is a társadalmi felemelkedés fokmérője — mind a munkásság, mind a parasztság számára — az iskolai végzettség, az oklevél volt. Ebből a szempontból a középiskola elvégzését, az érettségi vizsgát műveltségi alapfoknak, a művelt ember alapvető minősítésének tekintették. Éppen ezért érdemes számszerűen is megvizsgálni, mely társadalmi osztályok fiai nyerték el a »művelt ember« talmi csengésű címet.

Ragadjuk ki a sok vádaskodó szám közül az 1930/31. iskolai év statisztikai adatait. Ekkor pl. 844 szegényparaszt ivadék járt gimnáziumba (azóta a számuk lényegesen nem változott, sőt...), ami a középiskolába járó tanulók 1.3%-a.

Ugyanakkor a dolgozó parasztság az ország lakosságának 35%-át teszi ki, az arány tehát

$$35\% : 1.3\%$$

A fenti adatok szerint, ha a szegényparasztok fiai népességük számaránya szerint járhattak volna középiskolába, akkor a 844 tanuló helyett 22.476-nak kellett volna oda járni.

Ennél még tisztább képet nyújt, ha megvizsgáljuk az egyes társadalmi osztályok középiskolás korban lévő gyermekeinek iskoláztatási lehetőségeit.

A 10—17 éves korosztályban

nagy- és középbirtokosok gyermekei közül középiskolába jár minden	2-ik.
a gazdasági tisztviselők	» » » » » 2-ik.
a kisbirtokosok	» » » » » 33-ik.
a szegény-parasztok	» » » » » 478-ik.

Ilyen volt az arány a középiskolákban, következésképpen az egyetemeken is.

A 40 főiskola összes hallgatóinak száma ugyancsak az 1930/31-es isk. évben 16.932 volt. Ebből szegény-paraszt származású 256, azaz az ösztanulók 1.5%-a. Az arány

$$35\% : 1.5\%$$

Az adatok alapján nem 250, hanem 5.926 szegényparaszt származású főiskolai hallgatónak kellett volna lenni az egyetemeken. Körülbelül ilyen iskoláztatási lehetőségei voltak a munkásszármazású fiataloknak is.

Ezekhez a számokhoz szükségtelen hosszú magyarázatokat fűzni, csupán kiegészítésülként érdemes még megemlíteni, hogy ezzel, az uralkodó osztályok részéről tudatosan alkalmazott módszerrel inkább a véletlen és a szerencse különös párosulása folytán — iskolába került paraszt- és munkásszármazású gyermekekből olyan értelmiségieket neveltek, akik osztályaikhoz nem maradtak hívek. Ezt a folyamatot még jobban elősegítették a különböző reakciós és fasiszta ifjúsági szervezetek munkái. Ezek után könnyebben megérthetjük az ilyen viszonyok között kiformalódott magyar értelmiség mai magatartását.

A hivatalos politika ellenére, komoly világnézeti megalapozottság nélkül, a fent vázolt társadalmi háttérrel mégis kikristályosodott, főleg a parasztságból származó értelmiségi ifjúságnak egy olyan csoportja, amely megkísérelt az ár ellen úszni, vagyis haladó ifjúsági mozgalmat kezdeményezni Magyarországon.

Ez az 1938-as évek táján történt a Györfly István parasztfőiskolás Kollégium megalakításával. A Györfly István Kollégium nem véletlenül jött létre, csírái már ott voltak a magyar szociográfiai mozgalomban, a Márciusi Frontban, a Népfőiskolai Mozgalomban. Világnézeti háttérét eleinte Szabó Dezső népi romantikája, később a népi írók akkor még formálódó és fejlődő nézeti adták. A Kollégiumot saját erejükből alakították a parasztságból jövő fiatalok, Györfly István európai hírű népraiztudós segítségével. Az uralkodó osztályok bizalmatlanul fogadták, de érdekes kísérletnek tartották és ezt az intézményt is megkísérelték felhasználni saját céljaikra.

A Kollégium ifjúsága azonban osztályhelyzeténél és értelmiségi mivoltánál fogva hamarosan felismerte helyét és szerepét a magyar társadalomban. Mintegy félszáz értelmiségi fiatalember, kezdetben elszigetelve a környező népek haladó ifjúságától, saját magára utalva azt teszi, amit az akkor már Európaszerte megalakult antifasiszta ifjúsági szervezetekbe tömörült ifjúság legjobbjai tesznek: készül a harcra a fasiszmus ellen. Világnézetiileg elhagyják a népi romantikát, megtalálják az összeköttetést a munkássággal. Tüntetve a reakció és a fasiszmus ellen — és ez akkor Magyarországon jelentős megmozdulás volt — a munkássággal együtt koszorúzzák meg Petőfi szobrát. Ott vannak Táncsics sírjánál, sőt nemcsak ott vannak, hanem beszédet mondanak, hitet tesznek a demokrácia mellett. Egynéhányuk börtönbe kerül. 1943-ban a szárszói értelmiségi értekezleten igazgatójuk, Kardos László nyíltan megmondja, hogy reálpolitikailag is kiállanak a dolgozók ügye mellé és a Márciusi Ifjúság követőinek valják magukat.

II.

A németek megszállják Magyarországot. A Györfly István Kollégium ellenőrzésére miniszteri biztost neveznek ki. Természetes, hogy üres falak fogadják, mert a Kollégium ifjúsága föld alá vonul, harcolni

a német és a hazai fasiszták ellen. Élére állanak az ifjúsági ellenállási mozgalomnak s ők azok, akik a munkásifjúság mellett következetesen végigviszik a harcot. A felszabadulás után ez az ifjúság azonnal bekapcsolódik a munkába. Pártszervezeteket alakít városokban és falvakban. Nemzeti Bizottságokat hoz létre, egyszerre szervez rendőrséget és ifjúsági szervezeteket. De arra is van ereje ennek a maroknyi ifjúságnak, hogy motorja legyen a földreformnak. Megyei és járási miniszteri biztosként több mint 2 millió hold felosztásánál segédkeznek a parasztnak, ezzel magukra vállalják a magyar nép történelmének egyik legjelentősebb problémájának gyakorlati megoldását: a feudalizmus felszámolását Magyarországon.

Közvetlen a felszabadulás után a Kollégium tagjai külföldre is utaznak, hogy felvegyék a kapcsolatot a szomszédos népek ifjúságával.

III.

1946 nyarán a Győrffy István Kollégium ifjúsága harcossá vált, méltóan, történelmi jelentőségű mozgalmat indít: a Népi Kollégiumokat Építő Mozgalmat.

Történelmi jelentőségű ez a mozgalom azért, mert maga a parasztságból feltörő értelmiségi fiatalok nyúl először szervezett formában osztályos társai felé: a paraszt és a munkás fiatalok felé, hogy tömegben hozzásegítse őket a továbbtanulás lehetőségeihez. Történelmi jelentőségű azért, mert ezzel a mozgalommal indul meg az a folyamat, amelynek végső eredményeként kifermálódik majd az új, haladó, magyar népi értelmiség.

Érdemes idézni Rákosi Mátyásnak, a Kommunista Párt főtitkárának a mozgalom megindításakor mondott beszédéből:

„... Csak üdvözölni lehet azt a kezdeményezést, hogy ezeket a népi demokratikus kollégiumokat a lehető legszélesebb mértékben kifejlesszük. Ebben a tekintetben a Győrffy kollégisták kétségkívül fején találták a szegét. Ha sikerül ezt a mozgalmat országosan kiterjeszteni és erőteljesen, gazdaságilag és szellemileg megalapozni, akkor kétségkívül átvágtuk azt a bizonyos gordiuszi csomót, amelyről a Győrffy Kollégium felhívása szól. Meggyőződésem, hogy ez a mozgalom lendületes és eredményes lesz, s egy esztendő múlva a Kollégium — reméljük — teljes sikerről számol be...»

A mozgalom hatalmas eredménnyel járt. A Győrffy Kollégium ifjúsága a pénzhígítás nehézségei közepette egy év alatt 69 népi kollégiumot szervezett meg és ezzel több mint 3.000 paraszt- és munkásszár-mazású középiskolást és egyetemi hallgatót juttatott a tanulás lehetőségeihez. A kollégiumokat romépületekből, kaszárnyákból, a munkásság és parasztság támogatásával maga az ifjúság hozta létre. A támogatás méreteit jellemzi, hogy a népi kollégiumokat építő mozgalom Nagybizottságának rövid négy hónap alatt 500.000 tagja lett, főleg parasztnak és munkásoknak. A mozgalom később szervezet formát öltött magára. A Győrffy István és a közvetlen a felszabadulás után megalakult Petőfi Sándor Kollégium megalapították a Népi Kollégiumok Országos Szövetségét, mint a Kollégiumok központi szervét. Szervezet formában tovább terjed a mozgalom és a népi kollégisták feladatul azt tűzték ki, hogy 1843. százéves évfordulójára 100 népi kollégium lesz Magyarországon.

IV.

Miben nyilvánul meg a népi kollégiumok jelentősége?

Politikai szempontból abban, hogy a népi kollégiumokban a munkás-paraszt szövetség alapjain és a népi demokrácia távlatában politikailag

továbbfejlődött az, ami a falukutató mozgalommal kezdődött. Ennek a fejlődésnek még az a sajátossága, hogy a népi kollégiumok ifjúsága a magyar nép történelmi és népi hagyományainak hordozója lett és ugyanakkor a magyar népi demokrácia leghaladóbb élharcosainak bizonyult. E kollégiumok, mint nevelő intézmények jelentős politikai erőt képviselnek. Ezt bizonyítja a reakció támadása a népi kollégiumok ellen. Ellenkollégiumi mozgalmat indítottak meg és a rágalmazásnak különböző módjait használták és használják ma is. A kollégisták egyenként is aktív résztvevői a politikai életnek, különösen az ifjúsági politikának.

Szociális vonatkozásban az a jelentőségük, hogy, áttörték a multban az uralkodó osztályok által felállított anyagi jellegű akadályokat és megnyitották a munkás és parasztfiatalság számára azt a lehetőséget, hogy értelmiségi pályára menjen anélkül, hogy árulója legyen osztályának.

Nevelés terén az az érdemük, hogy a népi kollégiumok kiegészítik a magyar egyetemek politikailag és társadalomtudományilag ma még hiányos nevelését és a magyar demokrácia számára nevelnek politikailag jólformált és szakmájában kiválóan képzett szakértelmiséget. A kollégiumon belül az oktatási anyag politikai tartalma a népi demokrácia elveiben van megjelölve. Az oktatás általános szempontjai szerint teljes és csonkítatlan kultúrát óhajt adni a népi kollégium. Korszerű színvonalon értékelt kultúrát, gyakorlati megvilágításban. Így a kollégiumon belül fokozatosan kialakul a gyakorlati valósághű életszemlélet, amely mellett minden kollégista megőrzi a munka iránti idealizmust és a nagytávlatú derűlátást. A kollégiumokon belül és kint a társadalomban a kollégisták versenyszerű munkában mutatják meg önállóságukat, találékonyságukat. A kollégiumokon belül az ifjúság maga alakítja ki a közösségi emberré nevelés legalkalmasabb módszerét. Természetesen a közösséggé alakítás nem öncél, hanem módszer és forma ahhoz, hogy belőle népüket szerető és érték harcoló értelmiségiek nevelődjenek. Ezekben a kollégiumokban alakul ki az új népi értelmiség magatartásának egész szokásformája, modora, viselkedése és izlésformája.

V.

Jelentős az a szerep, amelyet a népi kollégisták magukra vállaltak a nemzetközi ifjúság együttműködésének kiépítésében. Állandó összeköttetést tartanak fenn a világ haladó értelmiségi ifjúságával és már öszre a kollégiumok különböző nemzetek fiait látják vendégül, hogy azok együtt nevelődve és fejlődve megismerjék a magyar értelmiségi ifjúságot és a magyar népet. De már ebben az évben is több ösztöndíjas népi kollégista ment tanulmányútra Szovietunióba, Franciaországba és más országokba. A nyár folyamán pedig ott találhatjuk őket Jugoszláviában, Bulgáriában a vasútvonalakon, együttdolgozva a két nép ifjúságával.

A népi kollégiumok — mint nevelő intézmények — még nem érték el szervezeti formáiknak és nevelési módszereiknek végső fejlődési fokát, hanem ezek párhuzamosan haladnak és változnak a magyar társadalom fejlődésével. A népi kollégiumok éppen ezért nem válhatnak a népi demokrácia elavult intézményévé, mert az új feladatoknak megfelelően, újból megfogalmazzák saját feladataikat is s ezeket, mind a nevelés, mind a társadalmi és politikai harc terén gyakorlatban végre is hajtják.

Igy formálódott és formálódik az újarcú magyar értelmiség, amely már fenntartás nélkül oda áll a dolgozó nép: a magyar munkásság és parasztság ügye mellé.